

Nasjonalt Senter for Gastroenterologisk Ultrasonografi

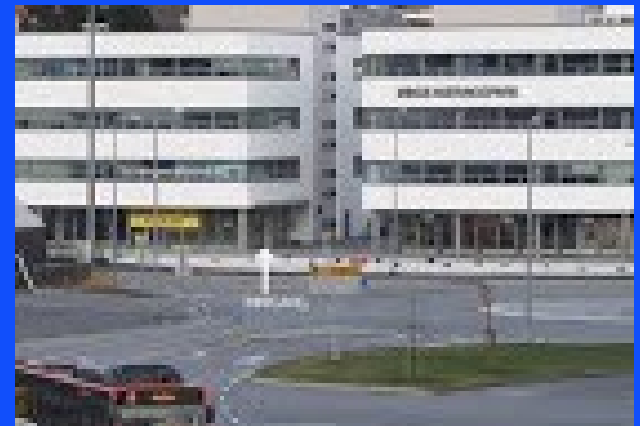
National Centre for Ultrasound in Gastroenterology
Haukeland University Hospital, Bergen, Norway

Universitetet i Bergen

Georg Dimcevski

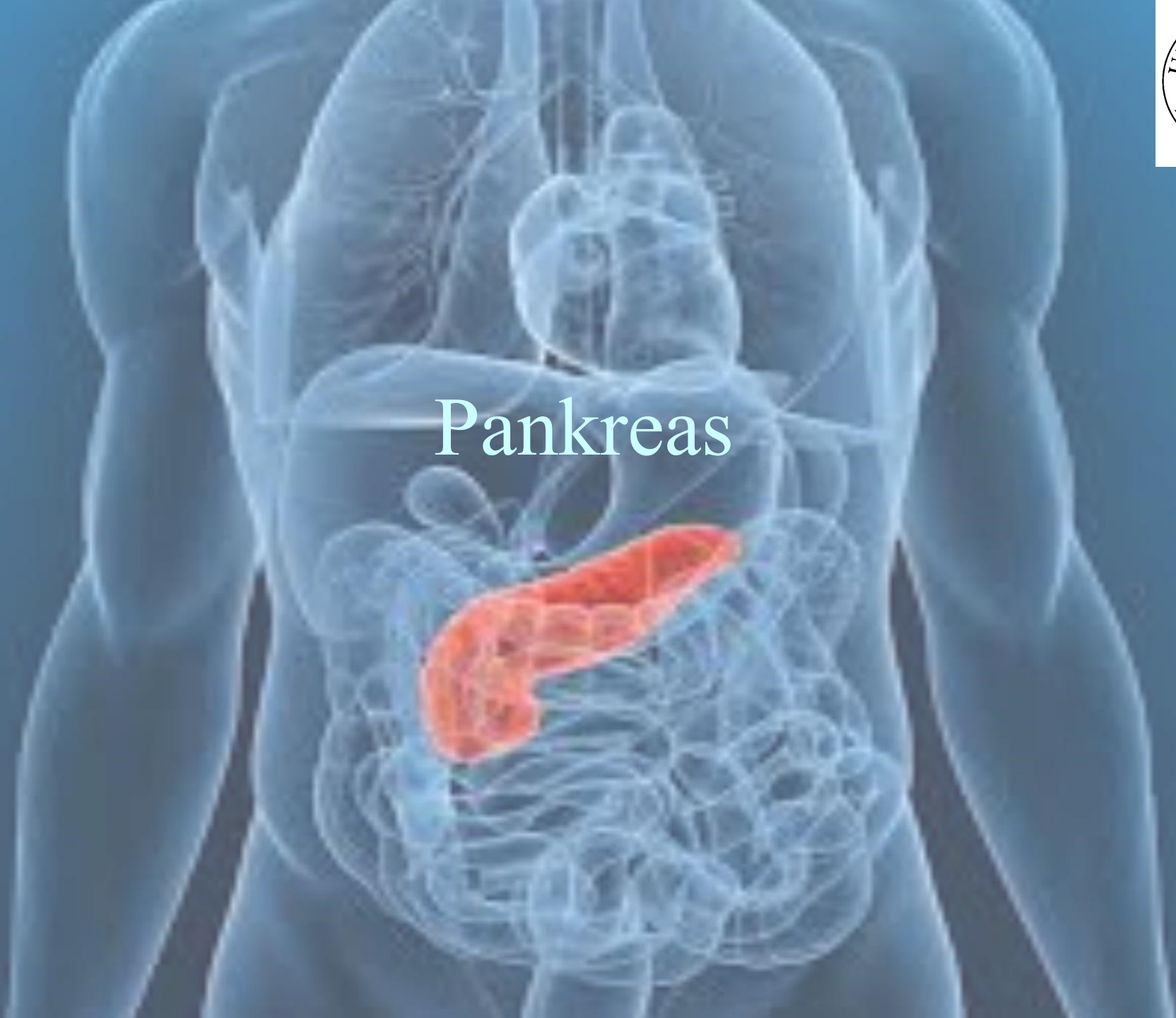

Norsk interessegruppe for
pankreassykdommer

Kanalspesialistene AS

Pankreas

Historien starter med...

- Smerter i magen
- Episoder med smerte eller gradvis begynnelse av konstant smerte - oftest beskrevet i epigastrium, ofte med stråling på baksiden
  - smertene kan forverres etter et måltid ofte ledsaget av kvalme og oppkast
  - smerter kan lettes ved å lene deg frem eller innta stilling i kne-brystet

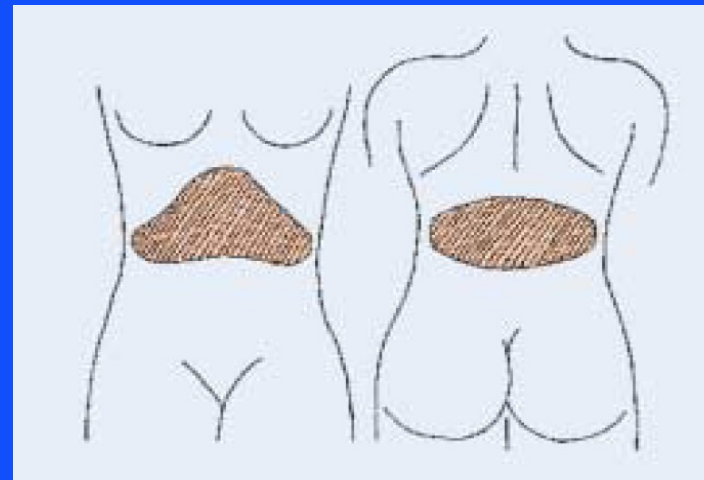

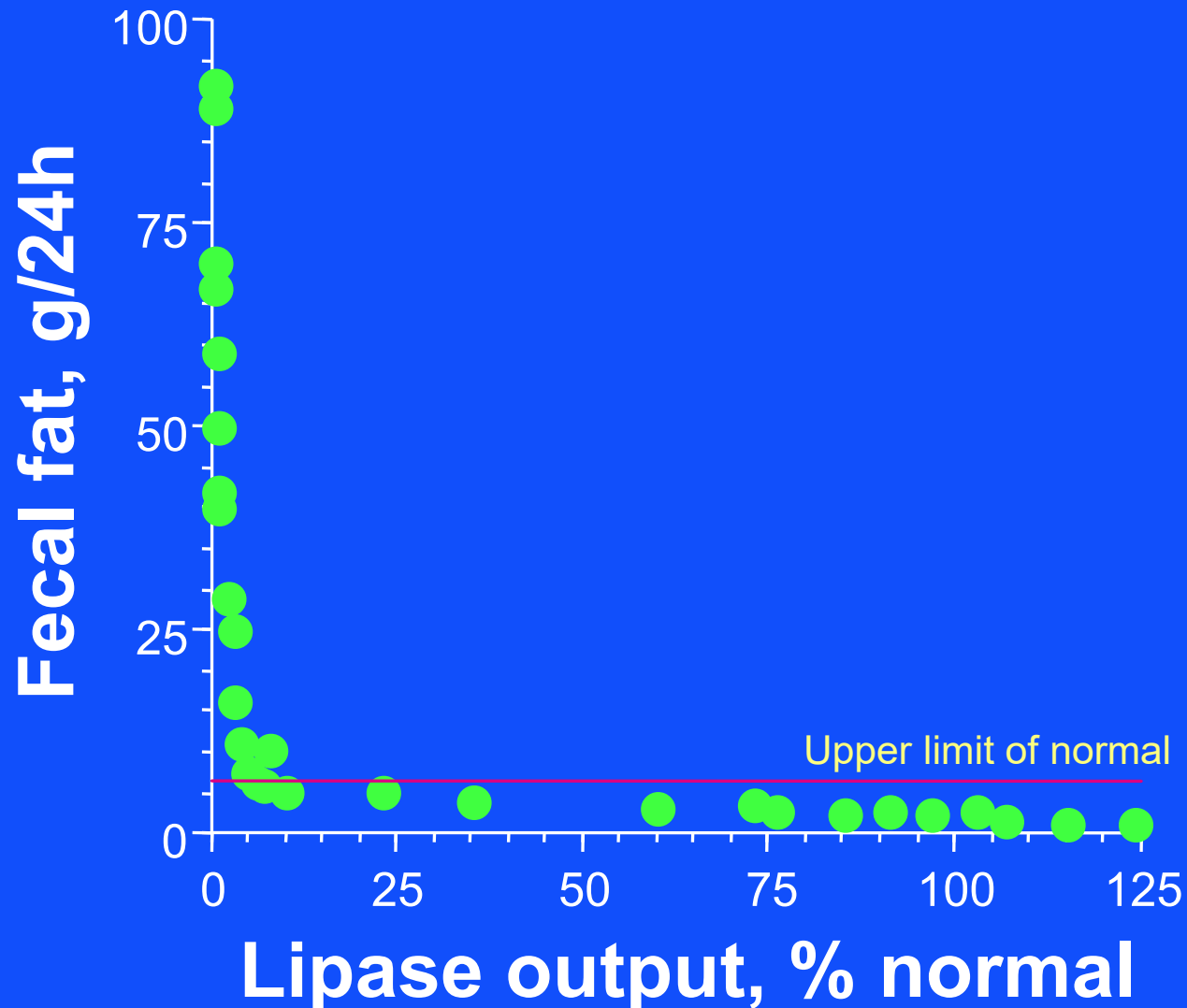
Fig. 3. Den typiske smertelokalisation ved pasienter med kronisk pancreatitis er ofte lokalisert i epigastriet, evt. med udstråling til ryggen.

Symptomer og tegn på sykdom

- Anoreksi på grunn av magesmerter
- Malassimilation
- Steatorrhea når > 90% acinar celler blir destruert
- Etter ca. 10 år oppstår diabetes hos 1/3. 50% har økt B-glukose
- 25 år etter det kliniske utbruddet av kronisk pankreatitt forekommer DM hos omtrent 83% av pasientene

Lipase Secretion and Steatorrhea

DiMagno EP et al, N Engl J Med 1973;288:813

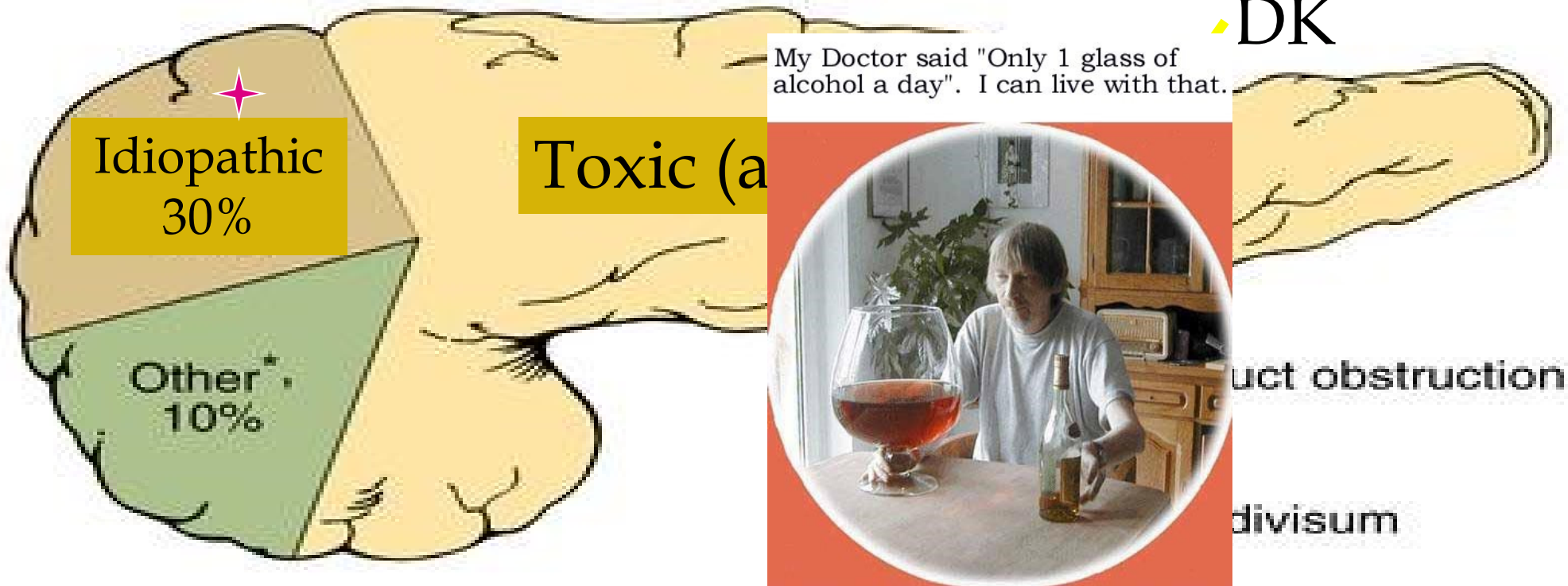

Erchinger F, Engjom T, Jurmy P, Tjora E, Gilja OH, Dimcevski G. Fecal Fat Analyses in Chronic Pancreatitis Importance of Fat Ingestion before Stool Collection. PLoS One. 2017 Jan 17;12(1):e0169993. doi: 10.1371/journal.pone.0169993. PubMed PMID: 28095460; PubMed Central PMCID: PMC5240989.

Eksokrin pancreasinsufficiens

- Nedsatt produksjon av fordøyelsesenzymmer fra bukspyttkjertelen. Denne tilstanden ses hyppigst ved kronisk pancreatitt men kan også forekomme ved en rekke andre sykdommer som for eksempel:
  - - cancer pancreas
  - - cystisk pankreasfibrose
  - - etter mage - og pancreaskirurgi

Etiology of chronic pancreatitis

My Doctor said "Only 1 glass of alcohol a day". I can live with that.

DK

Idiopathic
30%

Toxic (a

Other*
10%

duct obstruction

divisum

Gene mutations

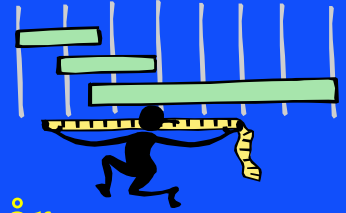
Hereditary pancreatitis (PRSS1 mutations)
SPINK1, PSTI (Pancreatic secretory Trypsin inhibitor),
CFTR (Cystic fibrosis transmembrane conductance
regulator),...

Autoimmune pancreatitis

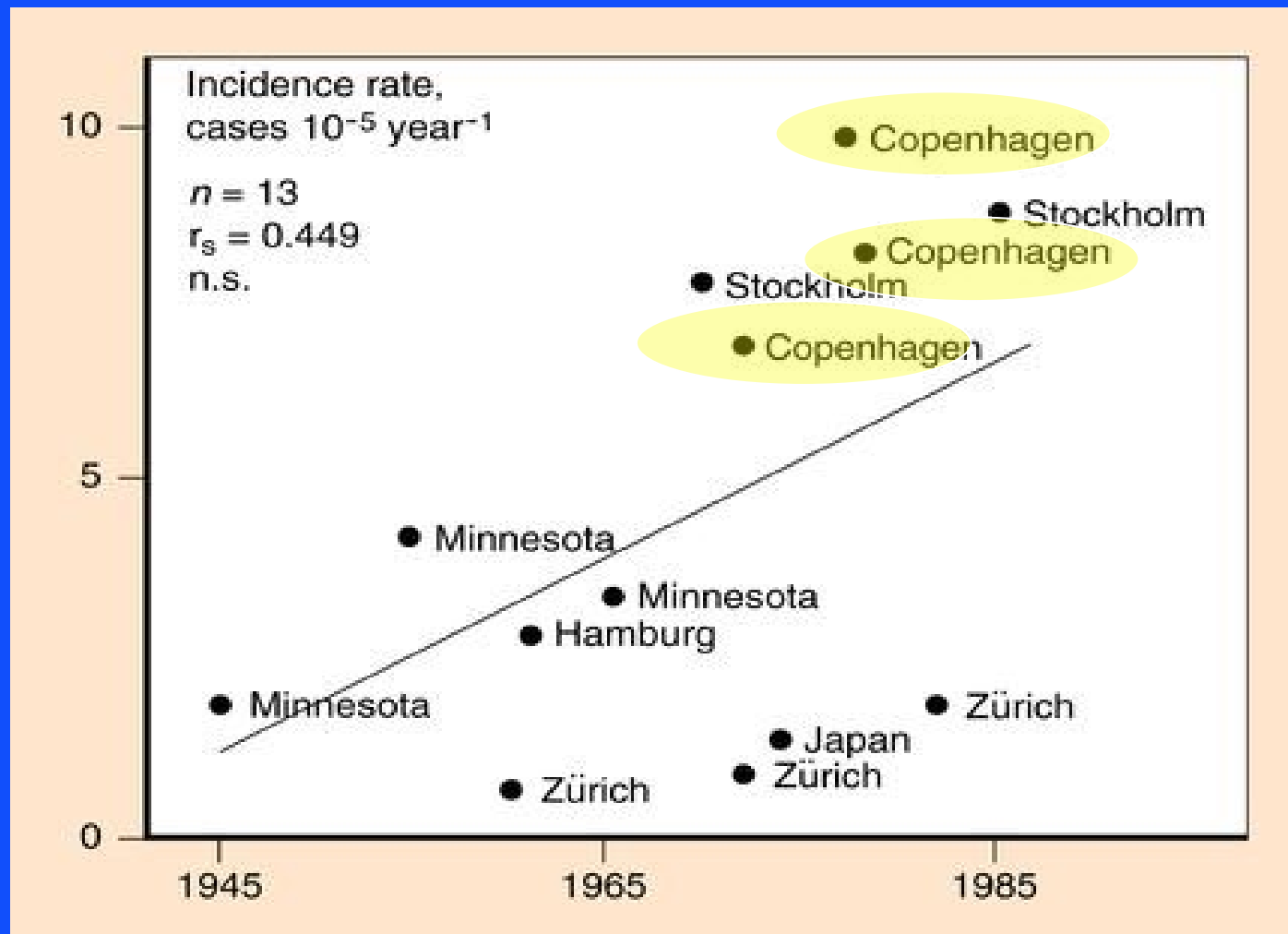
- Cystic fibrosis
- Hyperlipidemia
- Hereditary pancreatitis
- Tropical pancreatitis
- Hyperparathyroidism

Problemets størrelse

- Incidens 15-5/100.000?. Er underestimeret. Hyppigst ved mænd 40-50 år
- Prævalencen (1980, Copenhagen Pancreatitis studie) = 13. Estimeret dags dato til 70.

TABLE 1. Incidence and Prevalence of CP in Population-Based Studies^{27–34}

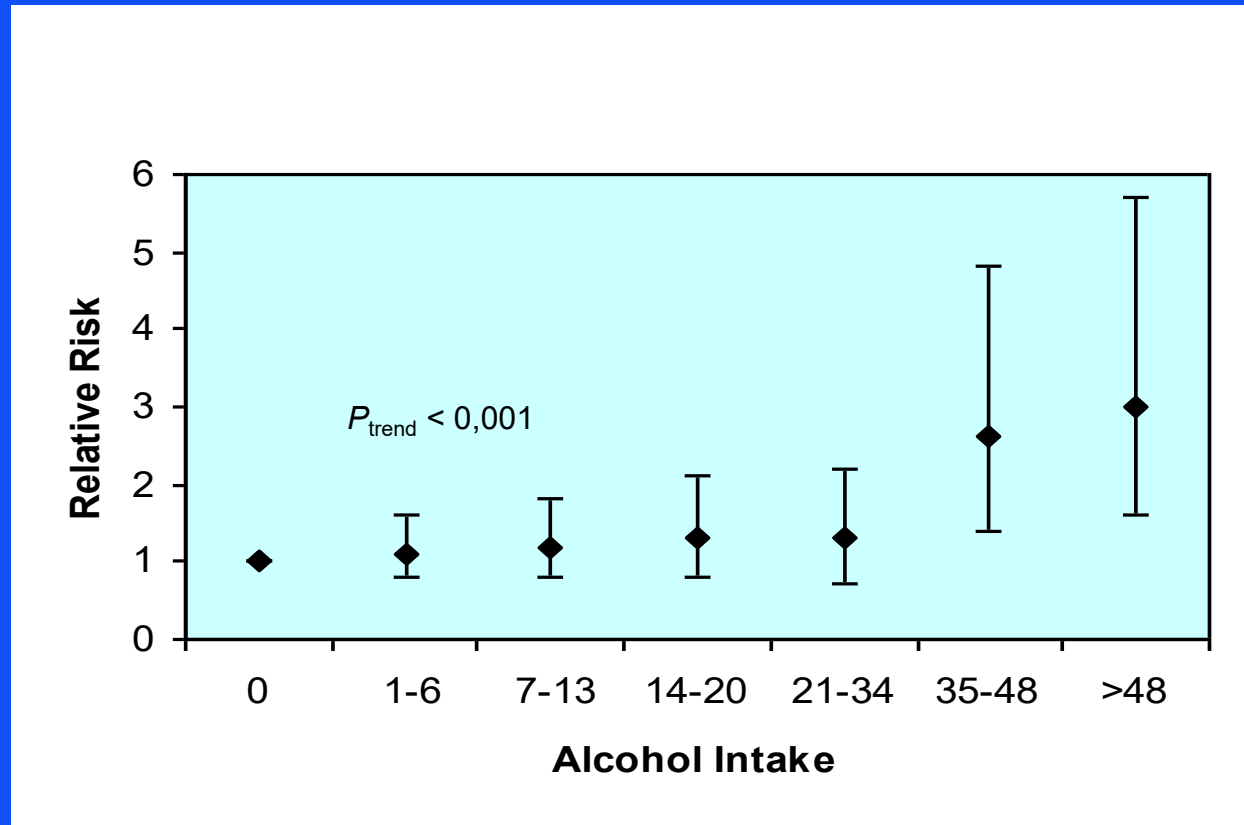
Design	Population	Year(s)	Incidence (per 100,000)		
			All	Males	Females
Incidence					
Chart review	Luneberg County, Germany	1988–1995	6.4	8.2	1.9
	Moravia, Czech Republic	1999	7.9	NA	NA
	Olmsted County, Minnesota	1997–2006	4.4	5.2	3.8
Survey	Japan	2007	11.9	NA	NA
Administrative data	Britain	1999–2000	8.6	12.4	4.8
	United States	1988–2004	8.1	4.1	4.0
	The Netherlands	2004	8.4	11.4	5.7
	Allegheny County, Pennsylvania	1996–2005	7.8	8.3	7.2
Prevalence					
Survey	Japan	1994	36.9	53.2	21.2
Chart review	Olmsted County, Minnesota	2006	41.8	51.5	33.9

- Vi mangler norske/ nordiske tall for forekomst
- USA og andre europeiske land:
  - Insidens 4-12/100000/år
  - Prevalens 36-42/100000
  - Menn har høyere prevalens enn kvinner

Etiologi: er det noe nytt?

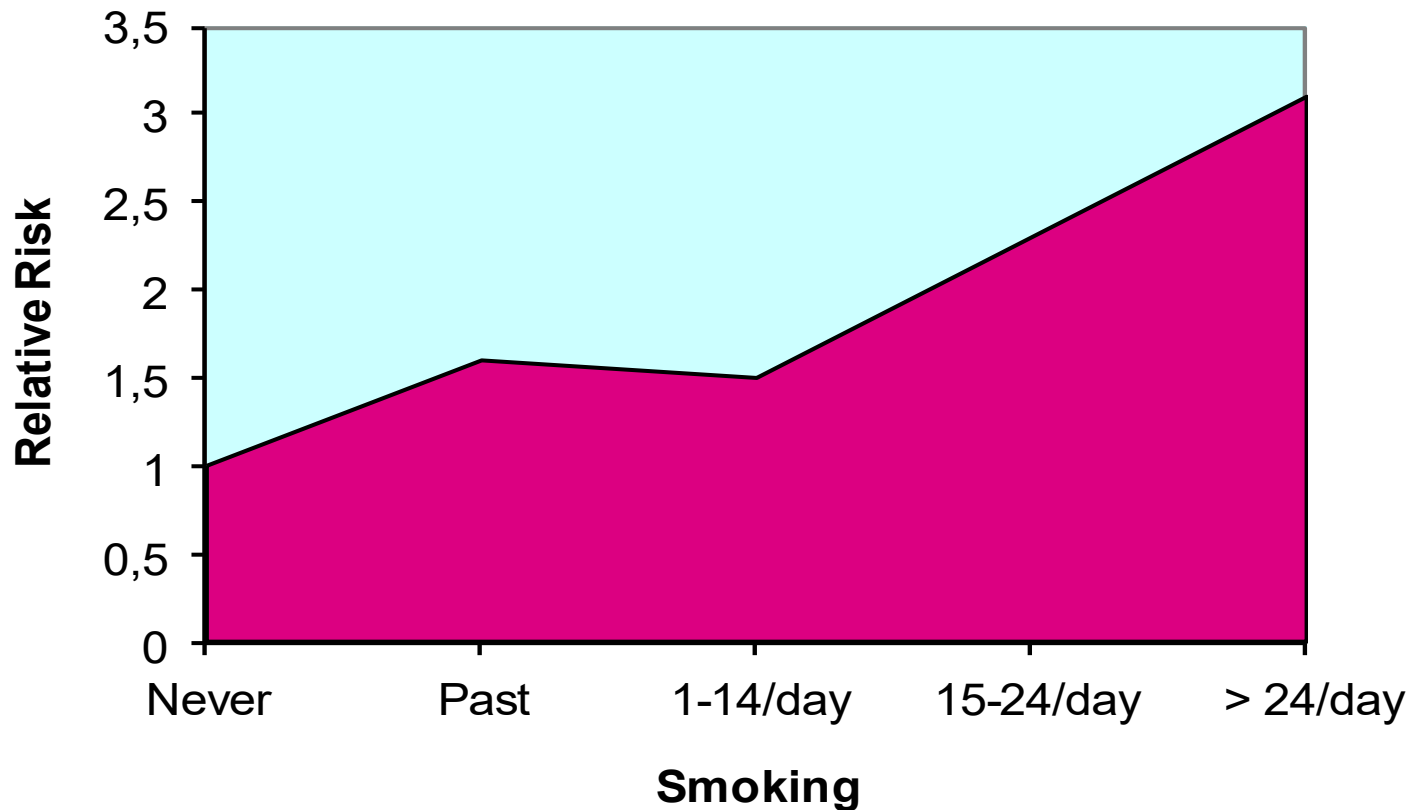
- **Alkohol:** Isolert: >80g (4-5 enh) daglig > 6 år
- **Røyk** er også en isolert risikofaktor
  - Terskeldosering er ukjent-RR stiger med antall sigaretter
- Lavere toleranse ved andre sårbarhets/ risikofaktorer
  - Genetiske defekter (?)
  - AIH?
  - Divisum?

Amount of alcohol

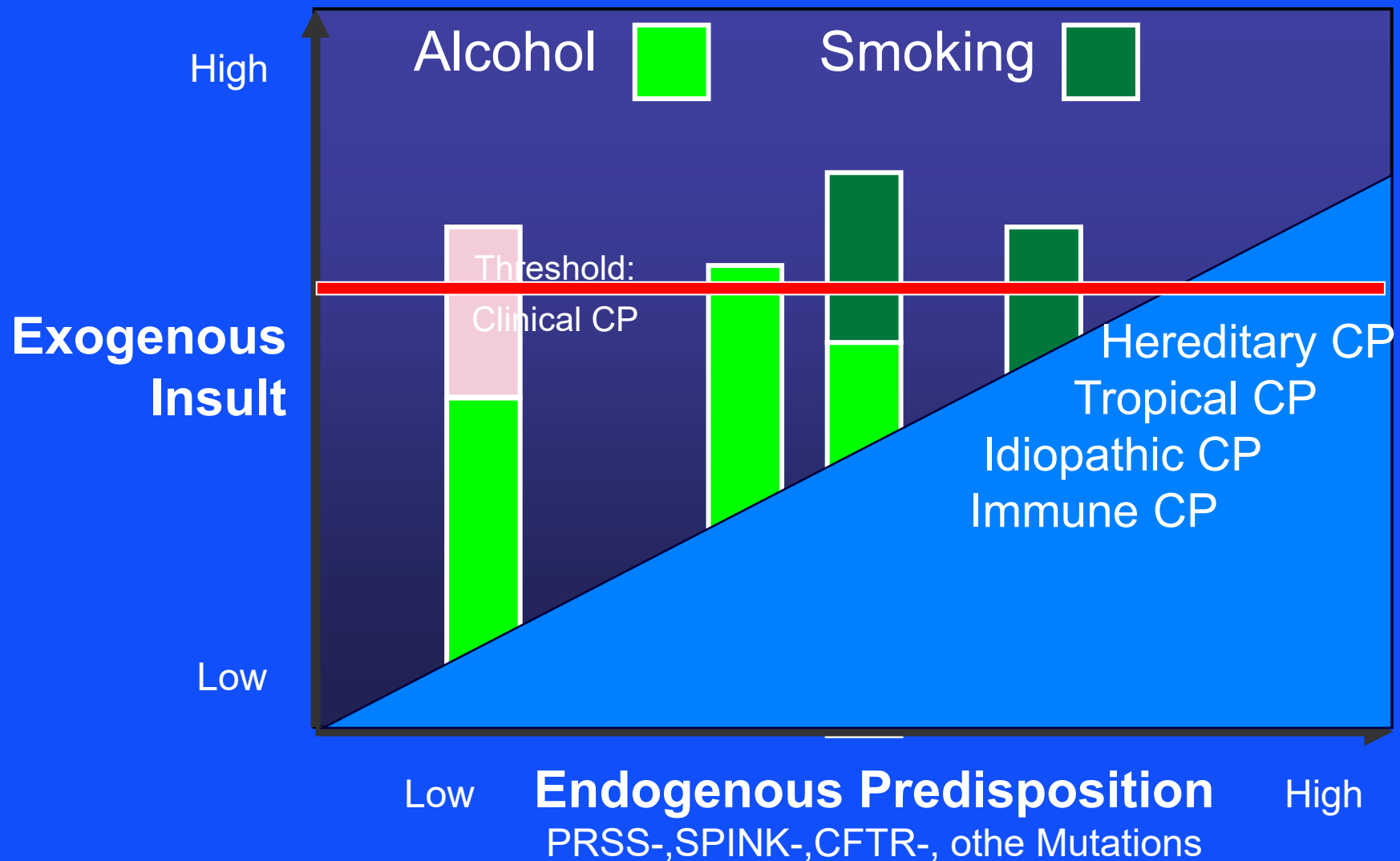

13% økning i relativ risiko for hver ekstra drink / dag

Røyking er en uavhengig risikofaktor

Kronisk pankreatitt: Endogene og eksogene mekanismer

Det kritiske kliniske øjet og den typiske patient?

Clinical features

Abdominal pain
Steatorrhea
Weight loss
Diabetes mellitus
Former pancreatitis

Risk factors

Alcohol, tobacco
Hyperlipidemia

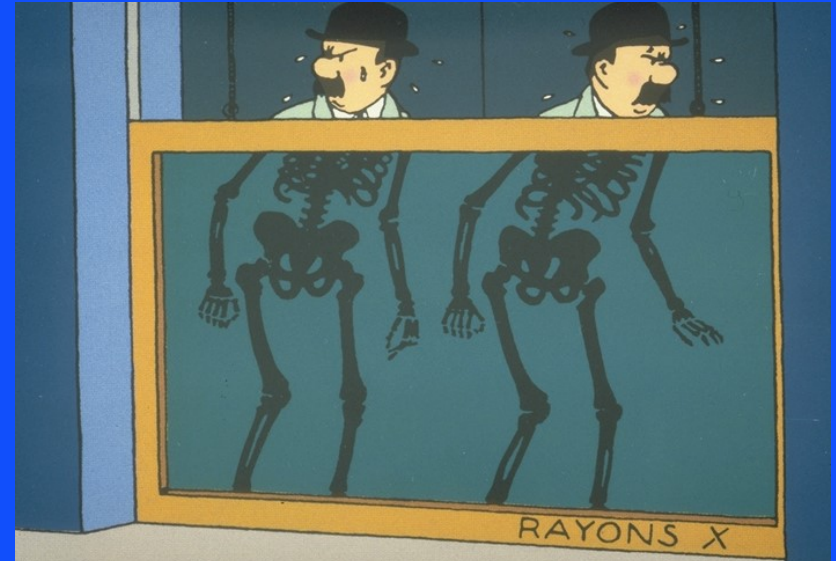

Diagnostiske test

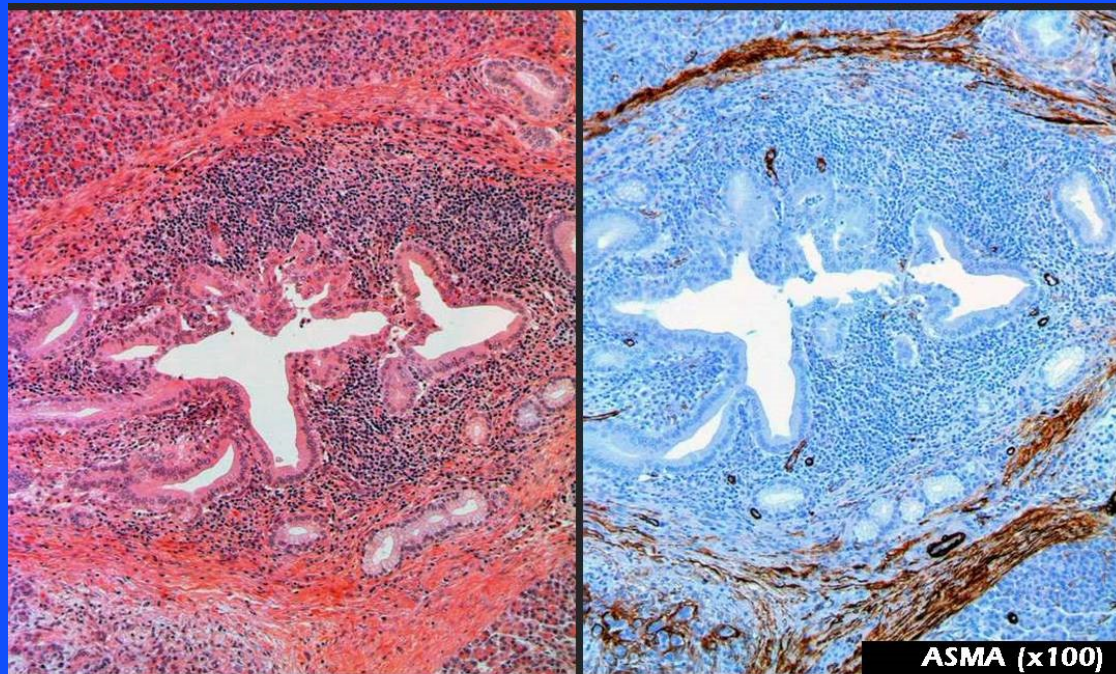
Function

Struktur

"Gull standard"

Men forandringene varierer ujevnt
Spesielt i tidlig sykdom

Sönke Detlefsen, Dept. of Pathology, Odense University Hospital, Odense, Denmark
Detlefsen et al. (2008) – *Am J Surg Pathol* 32(7):986-995

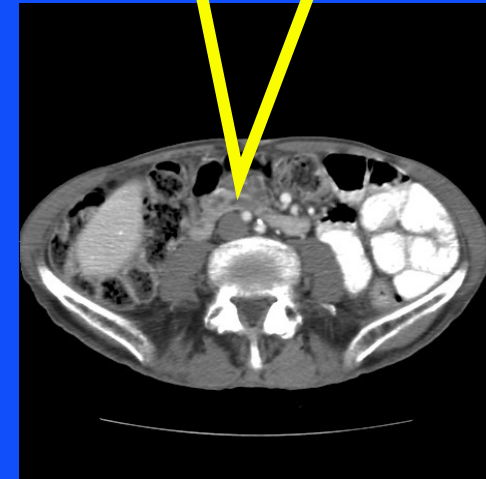
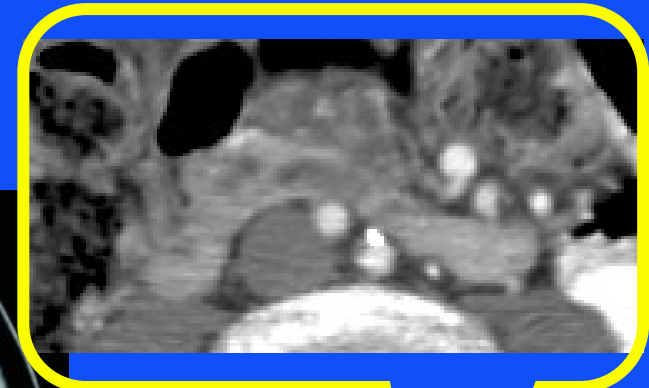
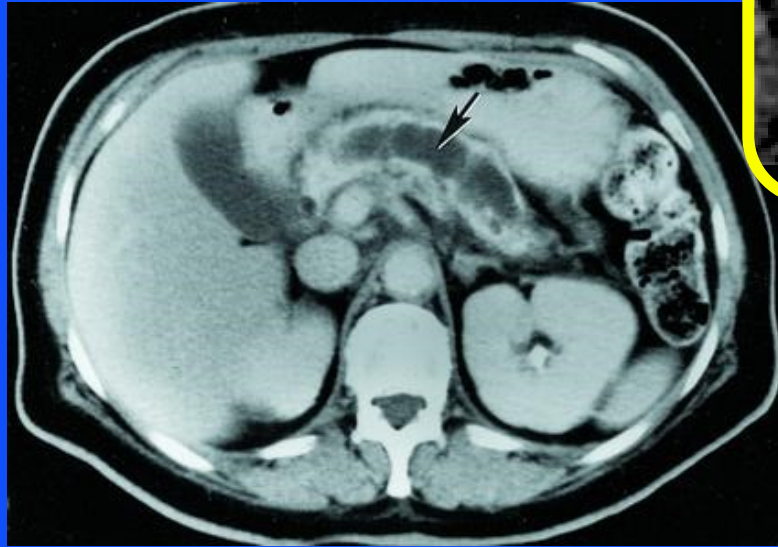
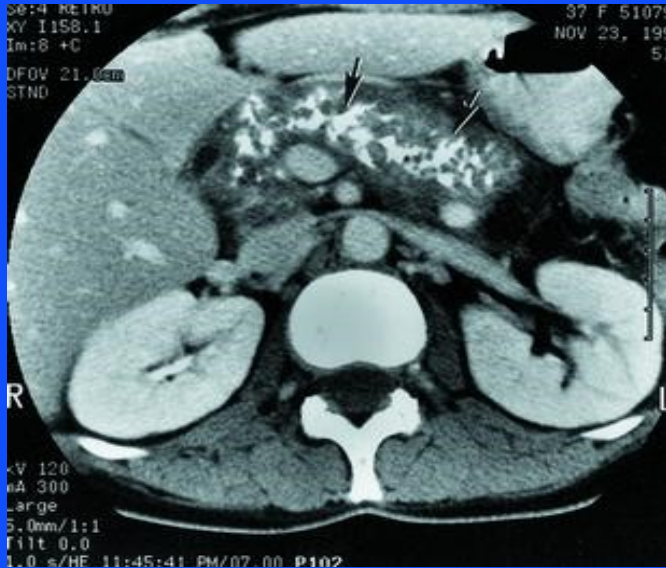
(histology from a representative spott?)

Røntgen

Diffuse kalsifikasjoner

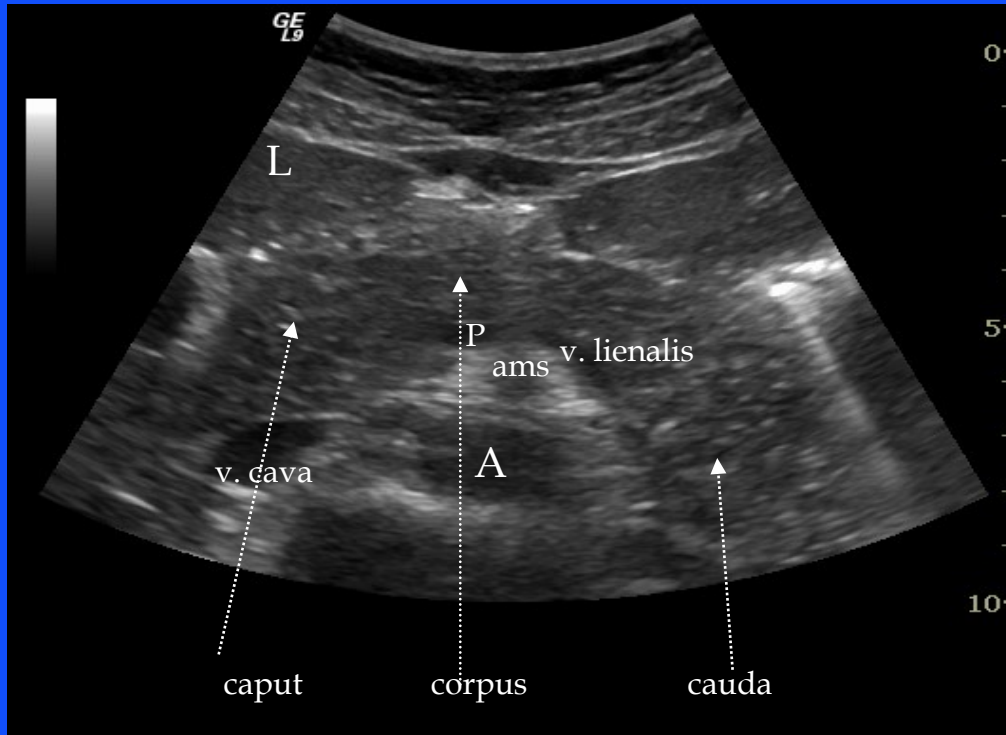
Computertomografi (CT)

Funn på CT som antyder kronisk pankreatitt inkluderer:

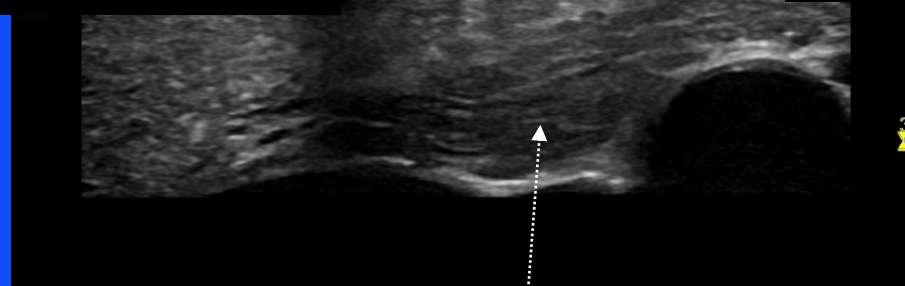
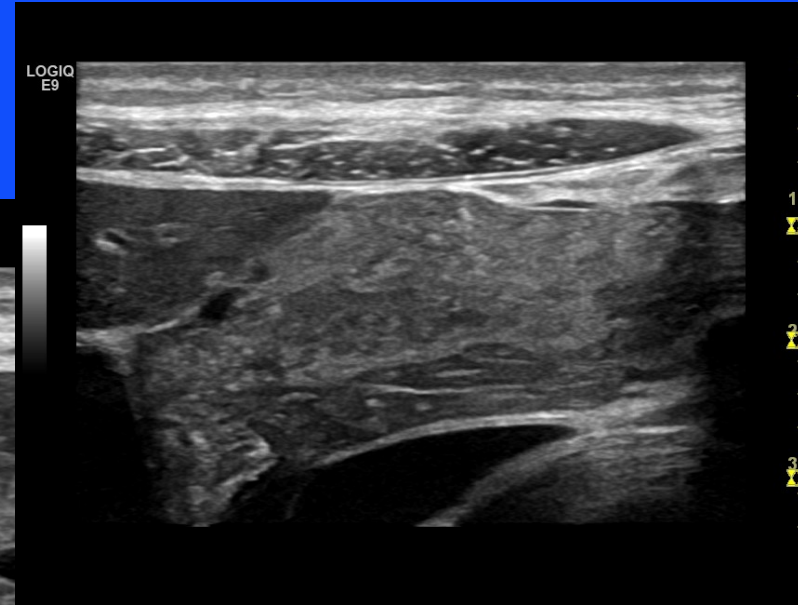
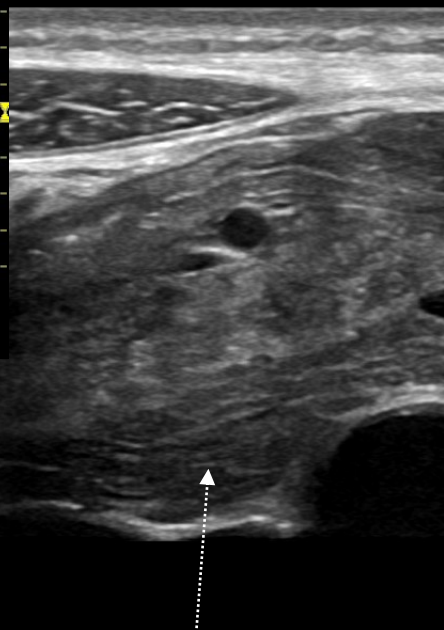
- diffus forkalkning
- ductal dilatasjon / uregelmessighet
- kjertelatrofi / utvidelse
- uregelmessig kontur / parenkym heterogenitet
- tilknyttede pseudocyster

B mode - 3.5 MHz

Ultralyd er en billig, ikke-invasiv diagnostisk test. Det er begrenset av manglende evne til å avbilde bukspyttkjertelen i nærvær av overliggende tarmgass eller kroppsvekt. Øker følsomheten med moderne utstyr.

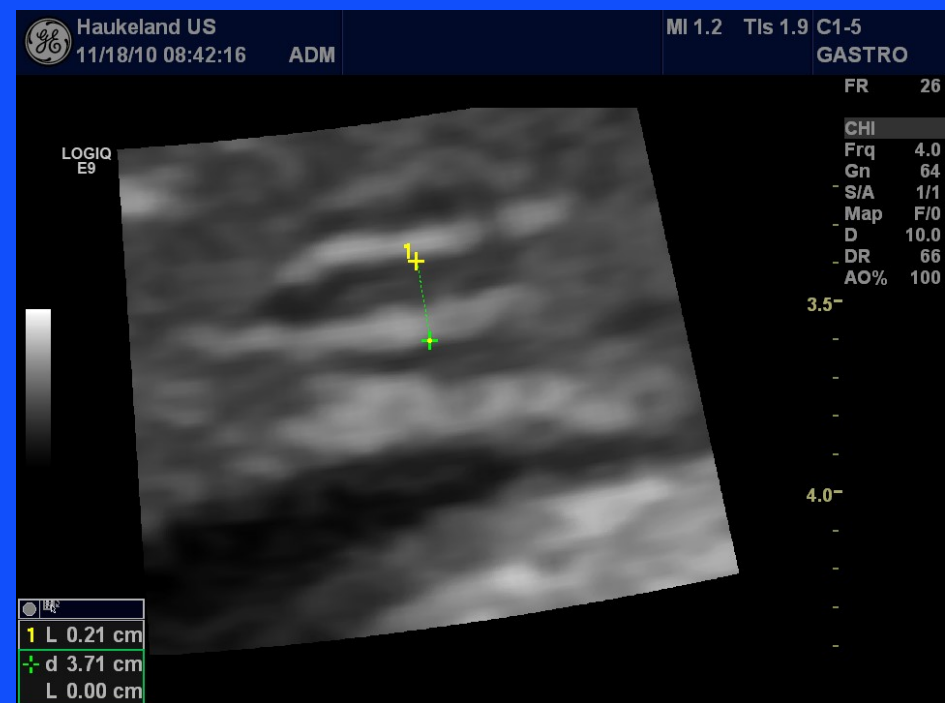
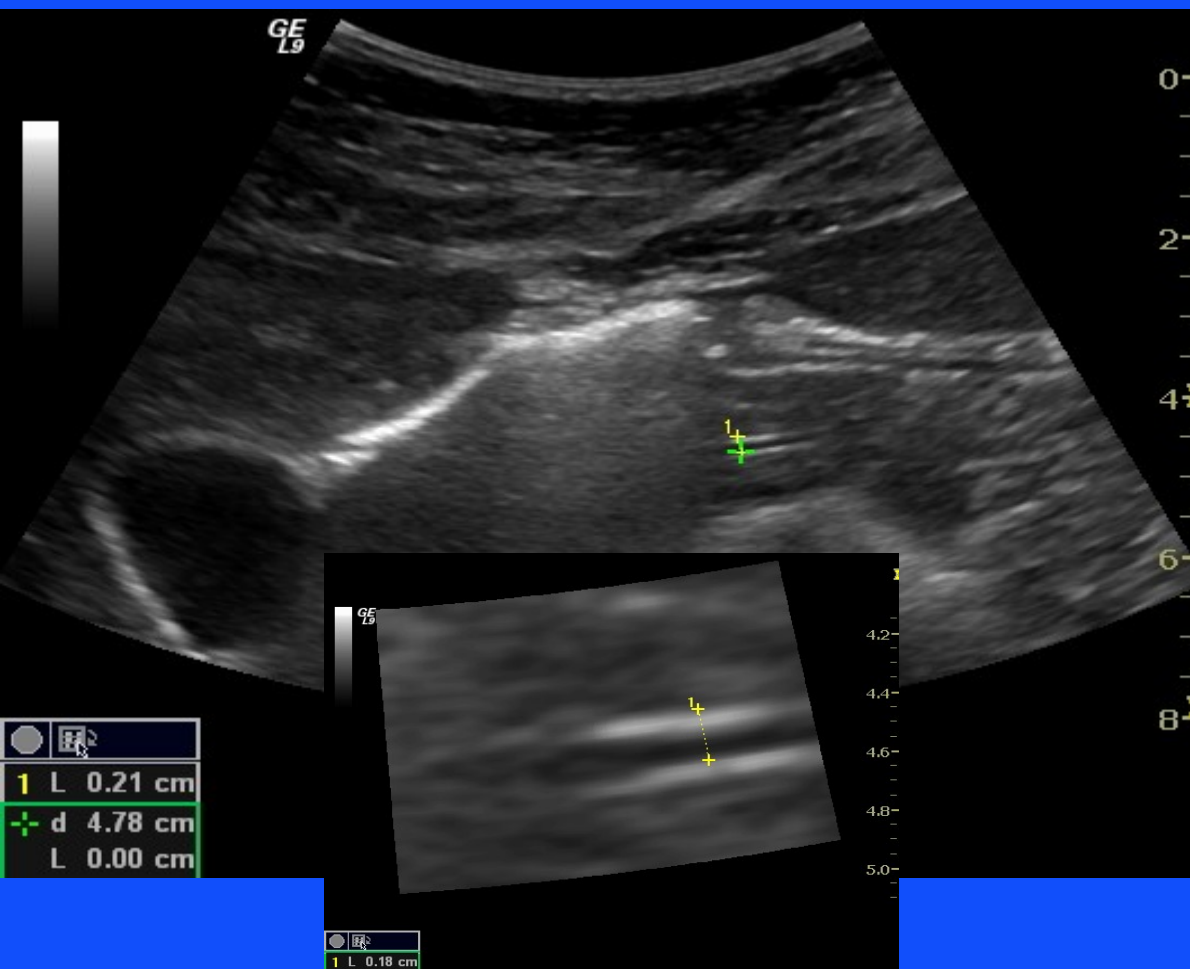
Visualiser den fine parenkymale ekkotekstrukturen

Processus uncinatus

Nedsatt ekkogenisitet

Panreas gangen

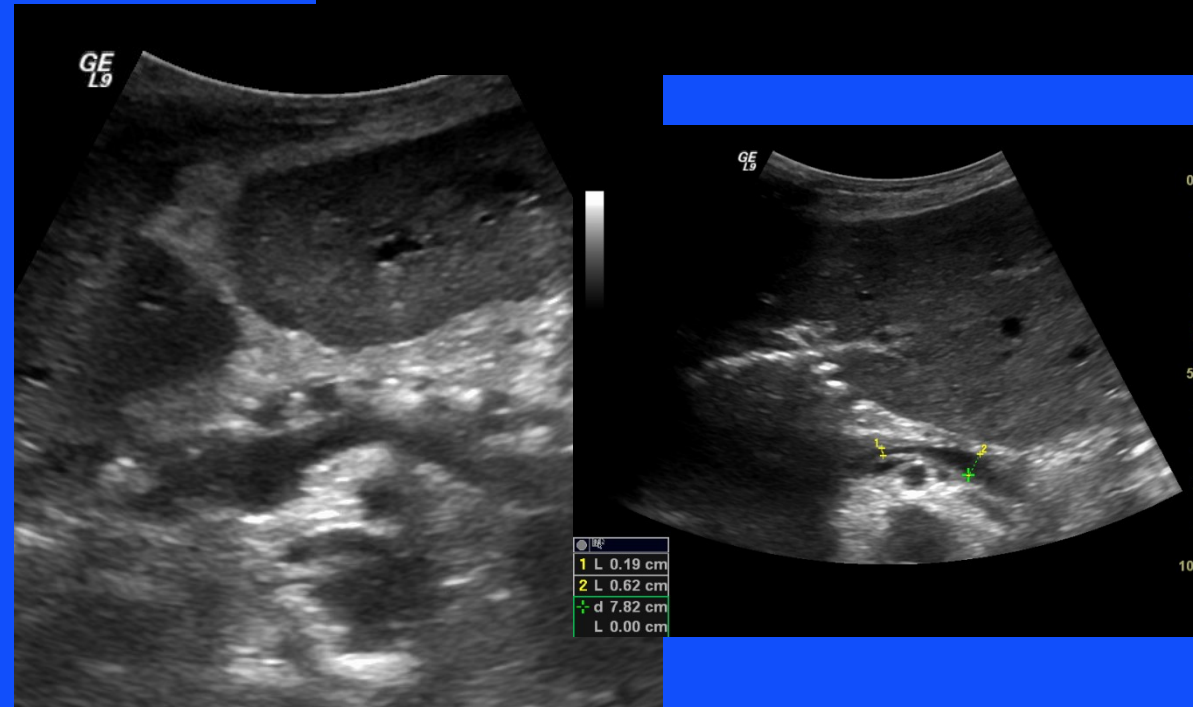
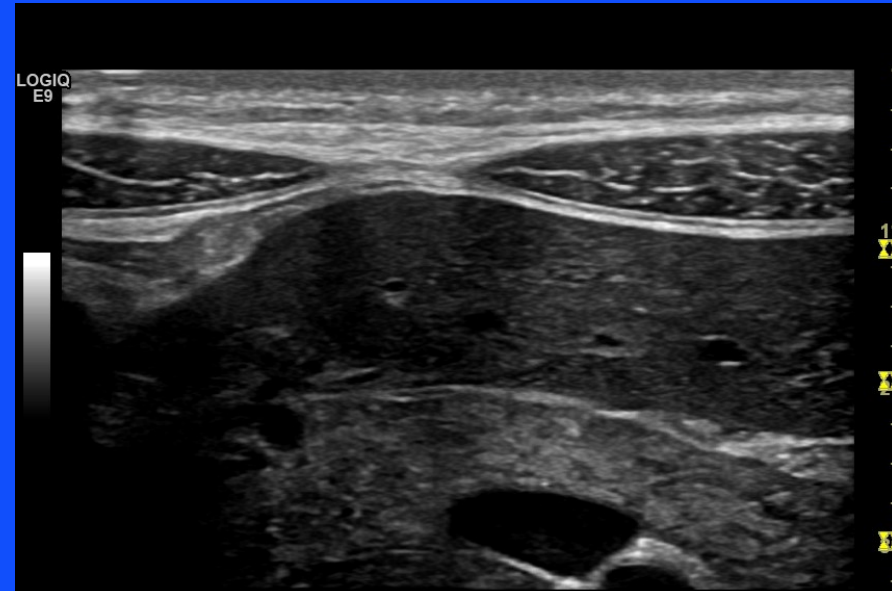

Normal < 2 mm

obs aldersrelatert utvidelse

Ultrasonografiske funn

- Endringer i parenkym
ekkotekstur, økt ekkogenisitet
(hyperechoic)
- uregelmessig kontur
- forkalkning
- ductal dilatasjon /
uregelmessighet
- kjertelatrofi / utvidelse
- pseudocyster

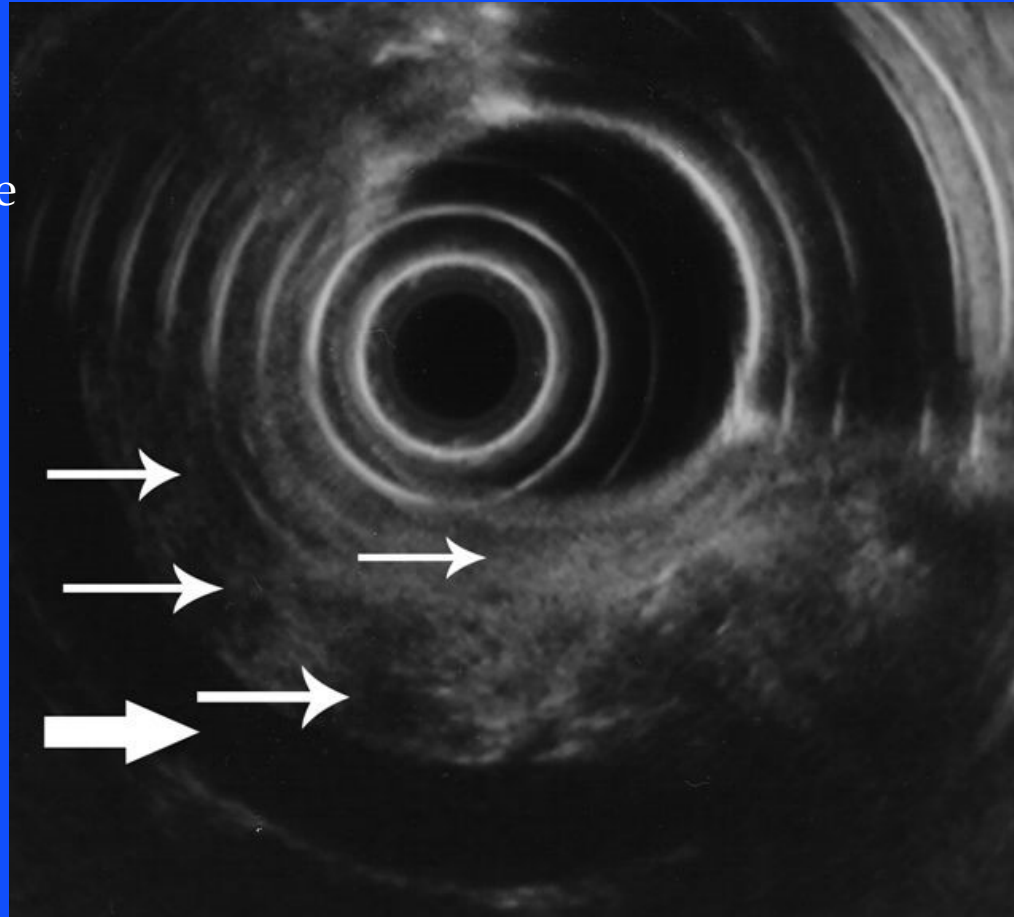
"GAMMEL GULD" STANDARD?

En stein i hovedpankreasgangen (fyllingsfeil i fargestoffsøylen i gangen [pil]).

Endoskopisk ultralyd (EUS)

EUS er den mest nøyaktige radiologiske testen for å oppdage subtile strukturelle forandringer i bukspyttkjertelen

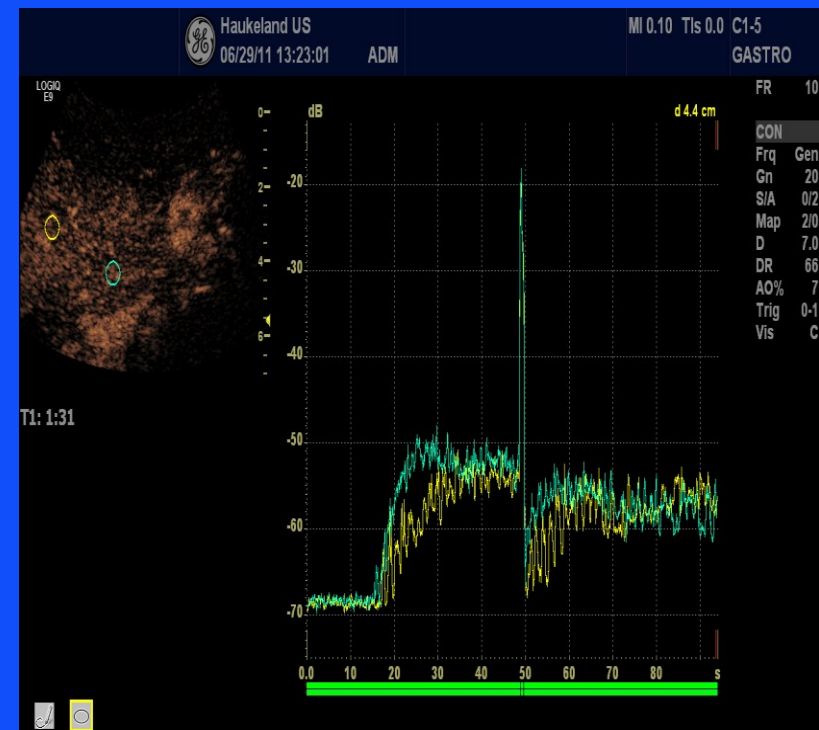
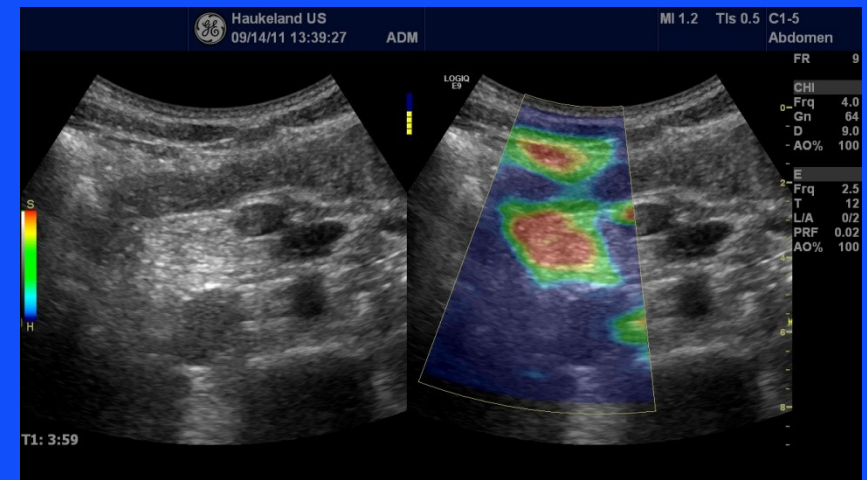

Roald Flesland Havre

Kronisk pankreatitt med hypoechoic områder i parenchyma (piler). Miltvene (tykk pil).

Andre metoder

- Elastografi
- Sammenligne EUS og ultralyddata.
- Utvikle modeller for bedre tolking av perfusjonsdata.

Bilddiagnose

- Vanlig røntgen av magen
- Abdominal ultrasonography
- Computertomografi (CT)
- Endoskopisk retrograd kolangiopankretografi (ERCP)
- Magnetisk resonans kolangiopankreatografi (MRCP)
- Endoskopisk ultrasonografi (EUS)

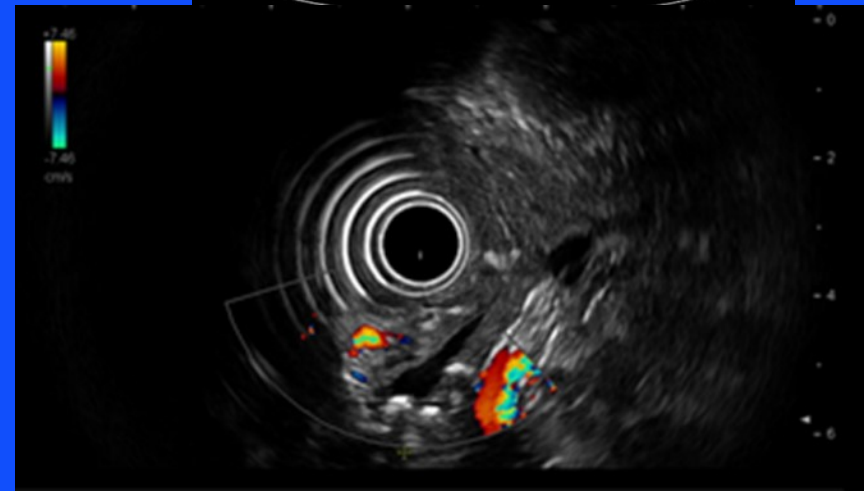
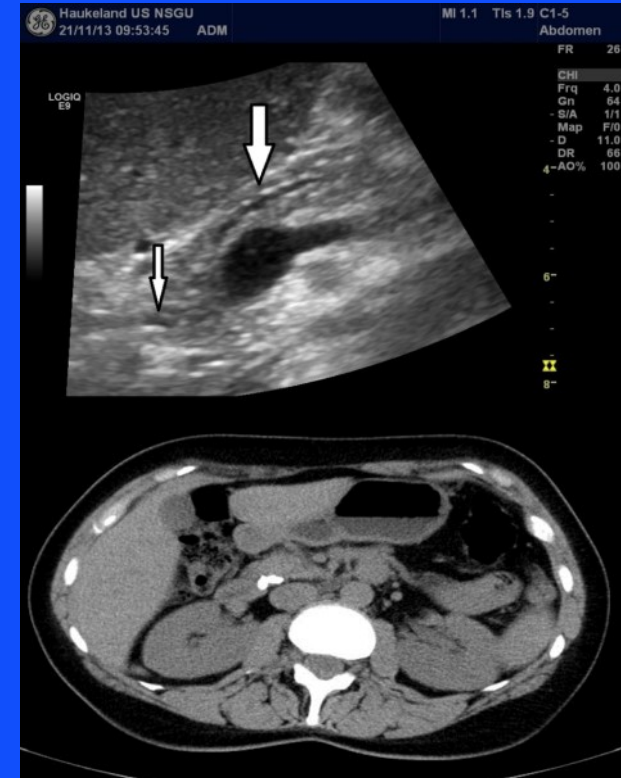
Rangert i rekkefølge av stigende følsomhet for hver kategori?

«CT, MR og endoskopisk (EUS) eller transabdominal ultralyd (UL) kan brukes til å påvise forandringer ved KP»

«Ved tidlig/ mild grad av KP er endoskopisk ultralyd den mest sensitive bildediagnostiske metoden.»

«CT med i.v. kontrast er foretrukket metode for å kartlegge komplikasjoner eller forverring av etablert KP»

Valg av metode må tilpasses tilgjengelig lokal kompetanse. Ofte er kombinasjon av flere modaliteter nødvendig for utfyllende informasjon.

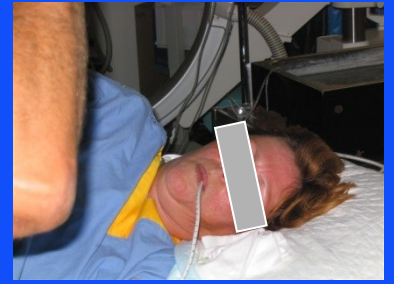
Pankreas funksjonstester

Funksjonstester

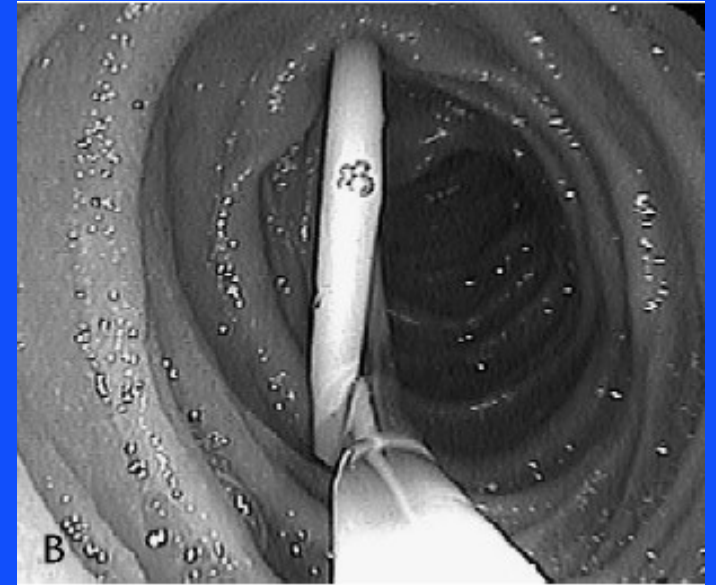
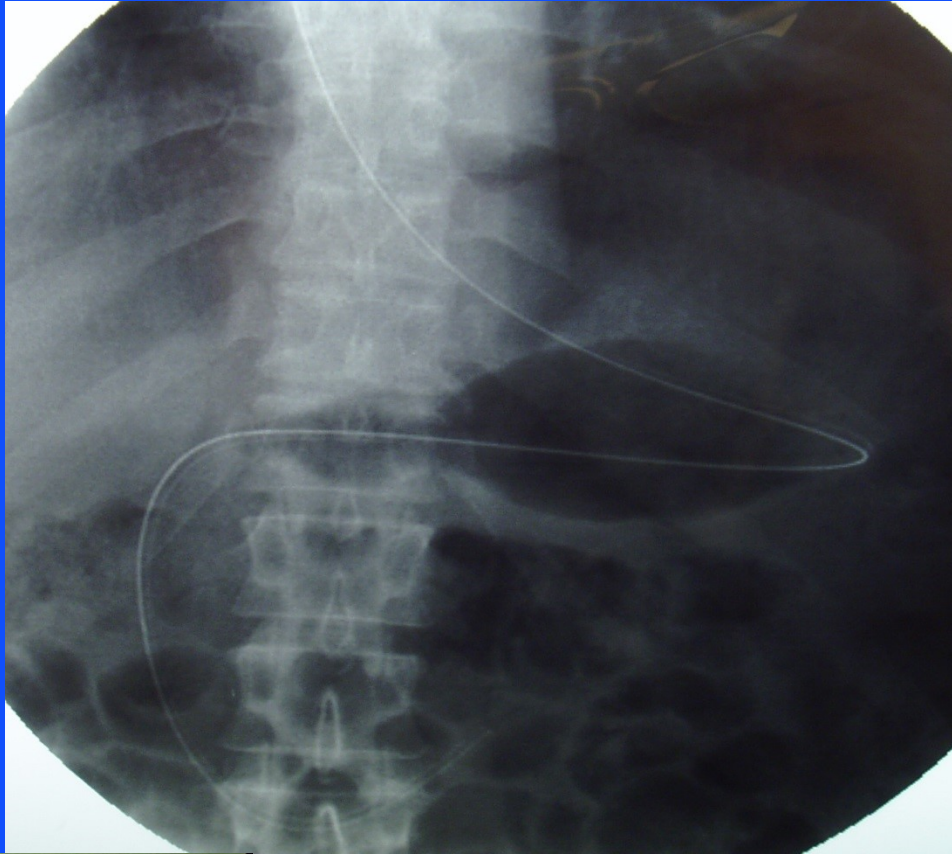
- Invasive: - måler direkte produksjonen av enzymer / bikarbonat
  - Direkte hormonstimuleringstest
  - Sekretin / Cholecystokinin / bade, sekretin-MR
  - Borgstrøm / Lund måltidstest
- Ikke-invasiv: -måler de frigjorte enzymer indirekte, gjennom dets virkning på et underlag eller dets tilstedeværelse i avføring / serum
  - Fekal elastase 1
  - Fekal chymotrypsin
  - Fekalt fett
  - c13-blandet triglyserid-pusteprobe

Invasive

Pasient-vennlig? ?

60-120 minutter

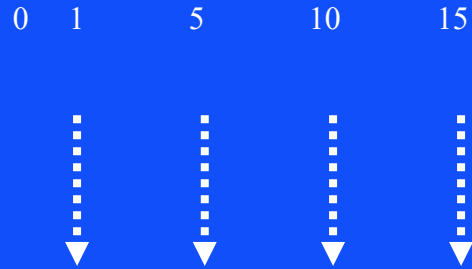
Diagnostic procedure	Sensitivity (%)	Specificity (%)
Transabdominal US	48-90	75-90
CT	56-95	85-90
ERCP	68-93	89-97
EUS	88-100?	90-100?
FE-1	50-93	62-93
PLT (pancreolauryl)	70-82	70-87
Secretin-ceruletide test/Lundh test	80-90	90-95

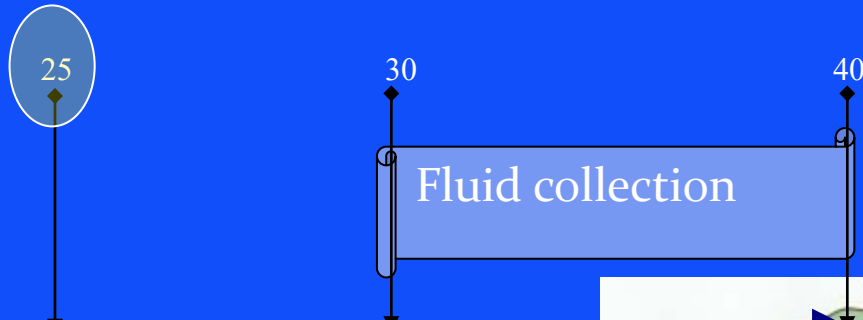
Kombinert ultralyd og endoskopisk test

US + gastroscopy

Minutes

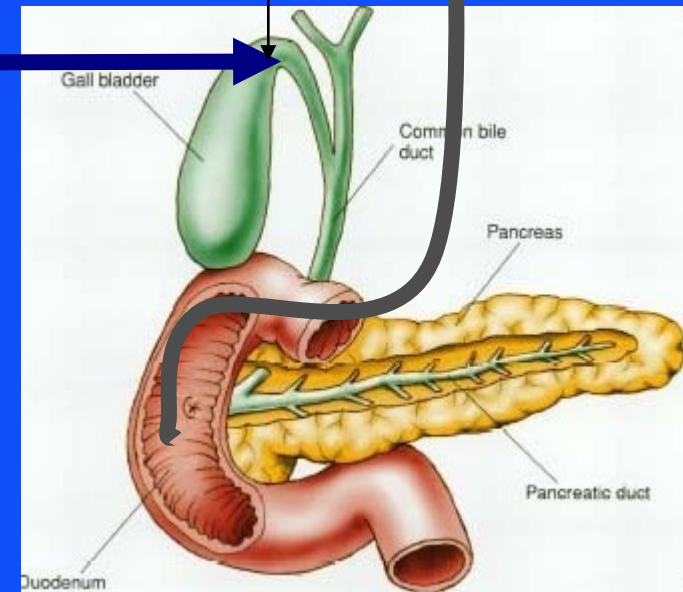

Endoscopic secretintest

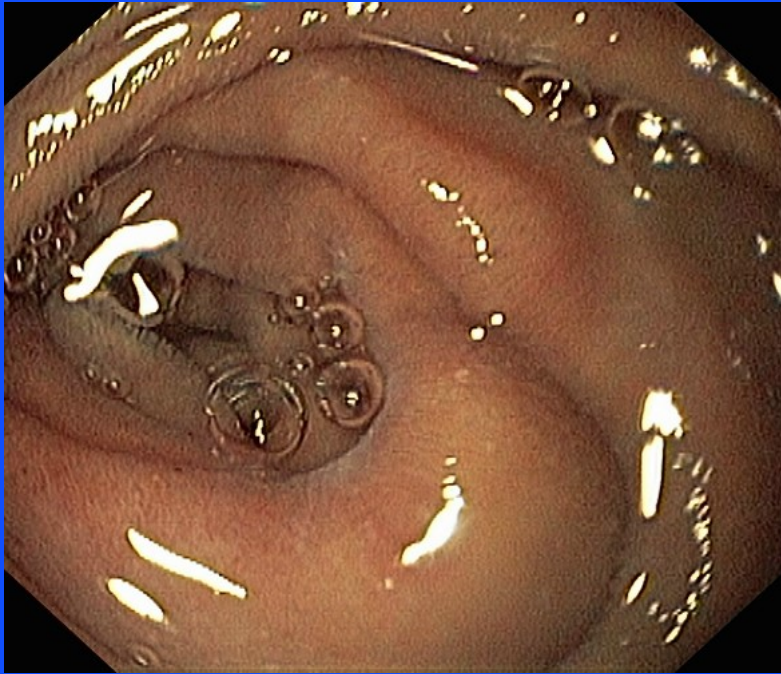

iv. secretin

Start gastroscopy

Quantification of pancreatic function: A clinically feasible short endoscopic secretin test. Erchinger F, Engjom T, Tjora E, Hoem D, Hausken T, Gilja OH, Dimcevski G. *Pancreas*. 2013 Oct;42(7):1101-6. doi: 10.1097

Quantification of pancreatic function: A clinically feasible short endoscopic secretin test. *Erchinger F, Engjom T, Tjora E Hoem D, Hausken T, Gilja OH, Dimceovski G. Pancreas. 2013 Oct;42(7):1101-6. doi: 10.1097*

Eksokrin svikt

«Fekal elastase 1 (FE-1) er den mest tilgjengelige metoden. FE-1 har dårlig sensitivitet for mild EPI. Metoden kan gi falske positive verdier ved vandig diaré. Verdier $<200 \mu\text{g/g}$ indikerer eksokrin svikt»

«Supplerende modaliteter som sekretin MR og sekretin-stimulert endoskopisk korttest er tilgjengelige i Norge. Disse er først og fremst indisert ved tvil om FE-1»

C13 MTB pusteprobe er anbefalt i europeiske retningslinjer, men ikke tilgjengelig i Norge?. Fett i avføring er tilgjengelig, men sjelden nødvendig.

Erchinger F, Engjom T, Jurmy P, Tjora E, Gilja OH, Dimcevski G. Fecal Fat Analyses in Chronic Pancreatitis Importance of Fat Ingestion before Stool Collection. PLoS One. 2017 Jan 17;12(1):e0169993. doi: 10.1371/journal.pone.0169993. PubMed PMID: 28095460; PubMed Central PMCID: PMC5240989.

Behandling av eksokrin svikt

«Indisert hos pasienter med KP og eksokrin pancreasinsuffisiens. Vanlig dosering er 40.000-80.000 IE lipase til store måltider og 25.000-40.000 IE til mindre måltider. Doseringen bør individuelt tilpasses pasientens kostvaner.»

«Protonpumpehemmere kan forsøkes ved manglende eller suboptimal effekt»

Det oppfordres til å bruke 25000 enh kapsler.
40000 enh er vanskelig tilgjengelig. 10000 enh
forbeholdes barn.

Enzymbehandling

Pancreatin microsphære
(lipase -ca 50.000 enh/1
måltid). Friske=200.000

□ Check compliance

□ Incompliance ↩ ↲ Pancreatin granulat

□ + syrehæmning (PPI)

□ Succes ↩ ↲ ÷ Succes

Ernæringsfysiolog

Dobbelt dosis

Succes ↩ ↲ ÷ Succes

Fedt

indtag ↓ 50g/dag IKKE aktuelt

Succes

↩ ↲ ÷ Succes

Check compliance

Giardiasis ?
Blindloop ?
Bact. overvækst ?
Mb Coeliacus ?

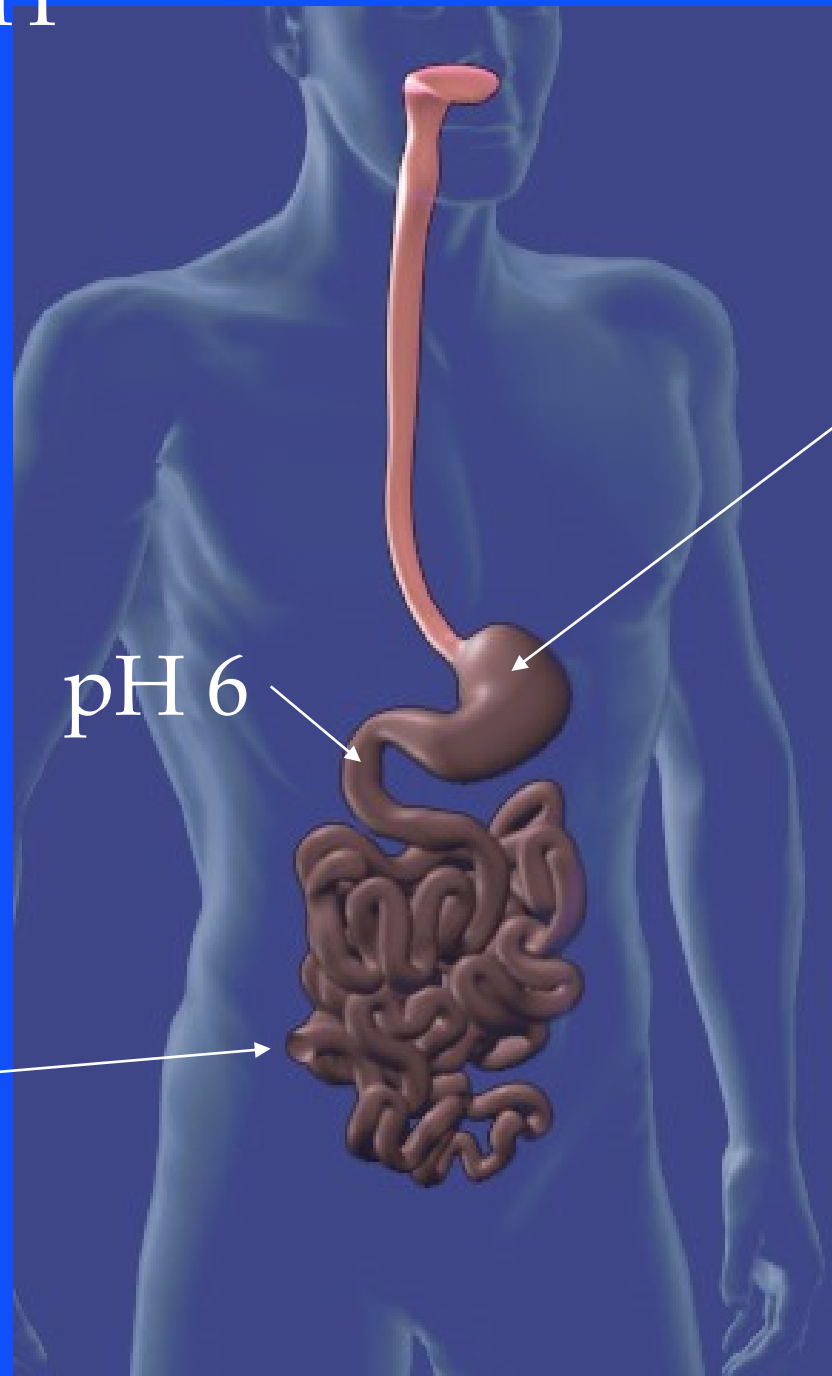
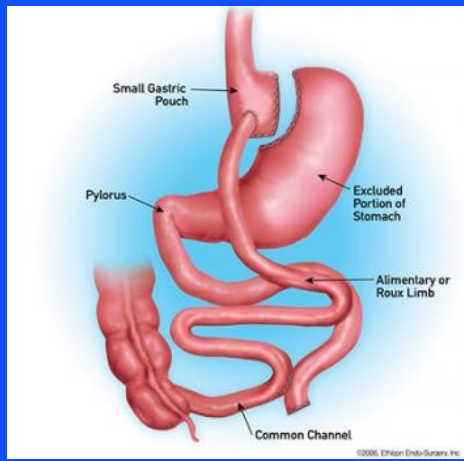
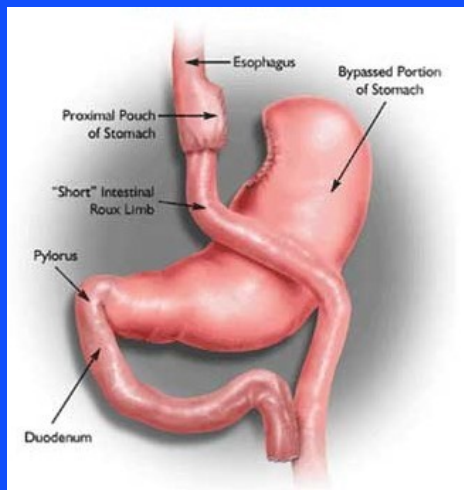
Antibiotika,
Prokinetika,
Specifik behandl. I øvrigt

Farmakodynamiske egenskaber

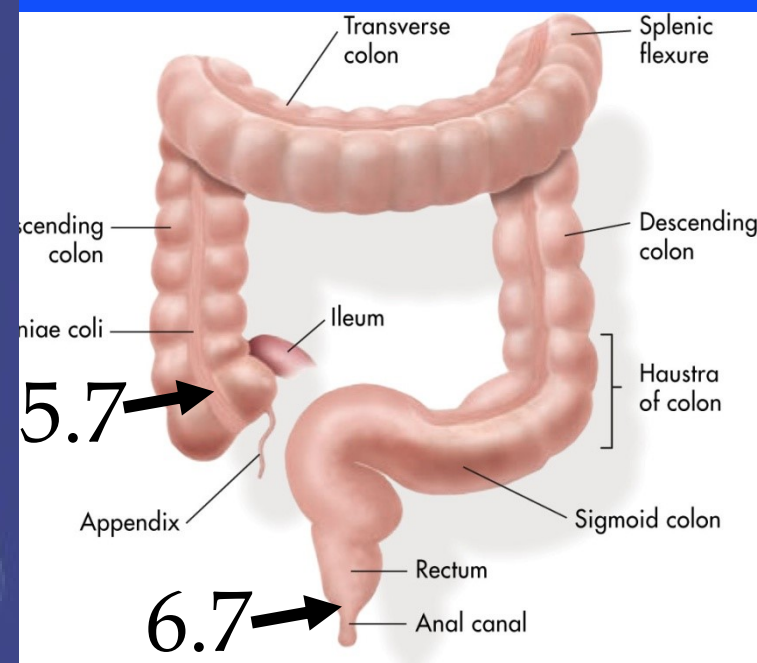

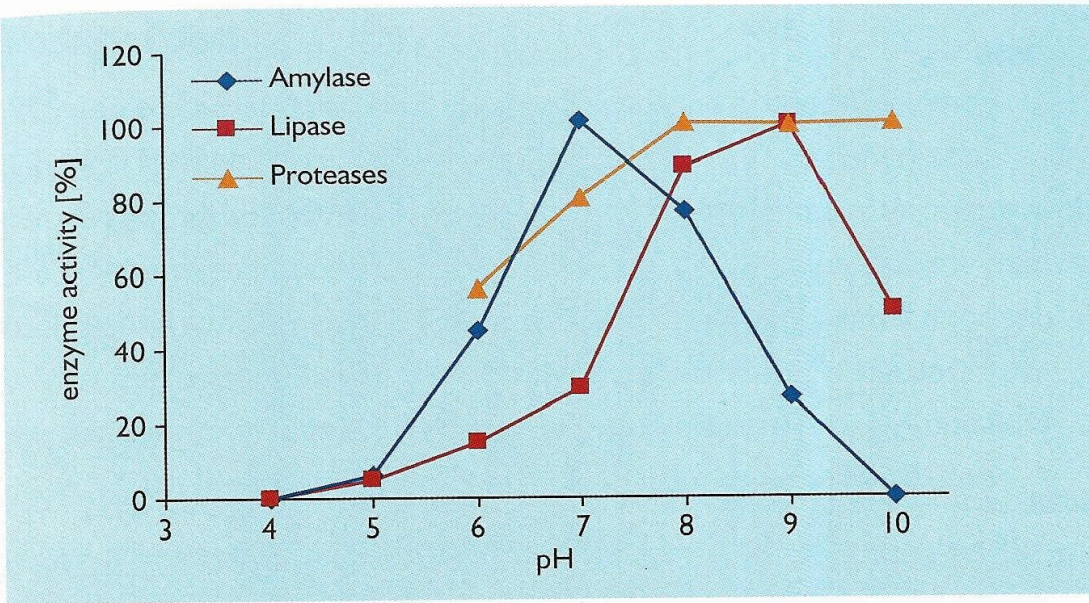
- Creon indeholder pankreatin formuleret som gastro-resistente minimikro-granula i en gelatinekapsel.
  - Efter opløsning af kapslen blandes minimikro-granula med chymus før afgang fra ventriklen med chymus.
  - Entero-overtrækket nedbrydes i tyndtarmen og frigiver enzymerne med lipolytisk, amyolytisk og proteolytisk aktivitet.

Intraluminal pH

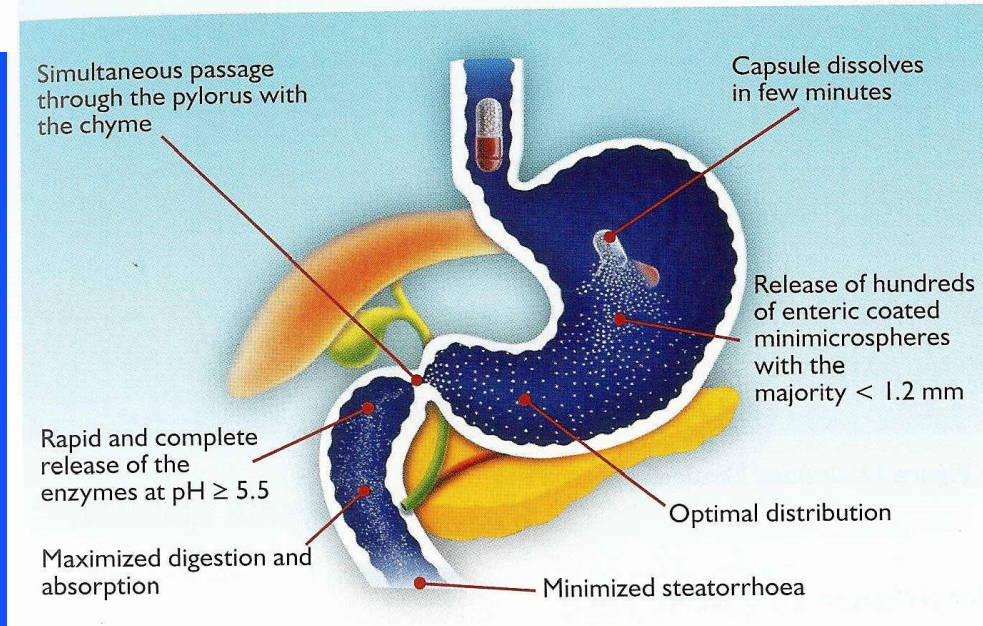
Highly acid

Figure 9 activity of pancreatic amylase, lipase and total proteases is dependent on the pH (II)

Hos ventrikelopererede:
OBS åbning af kapsler.

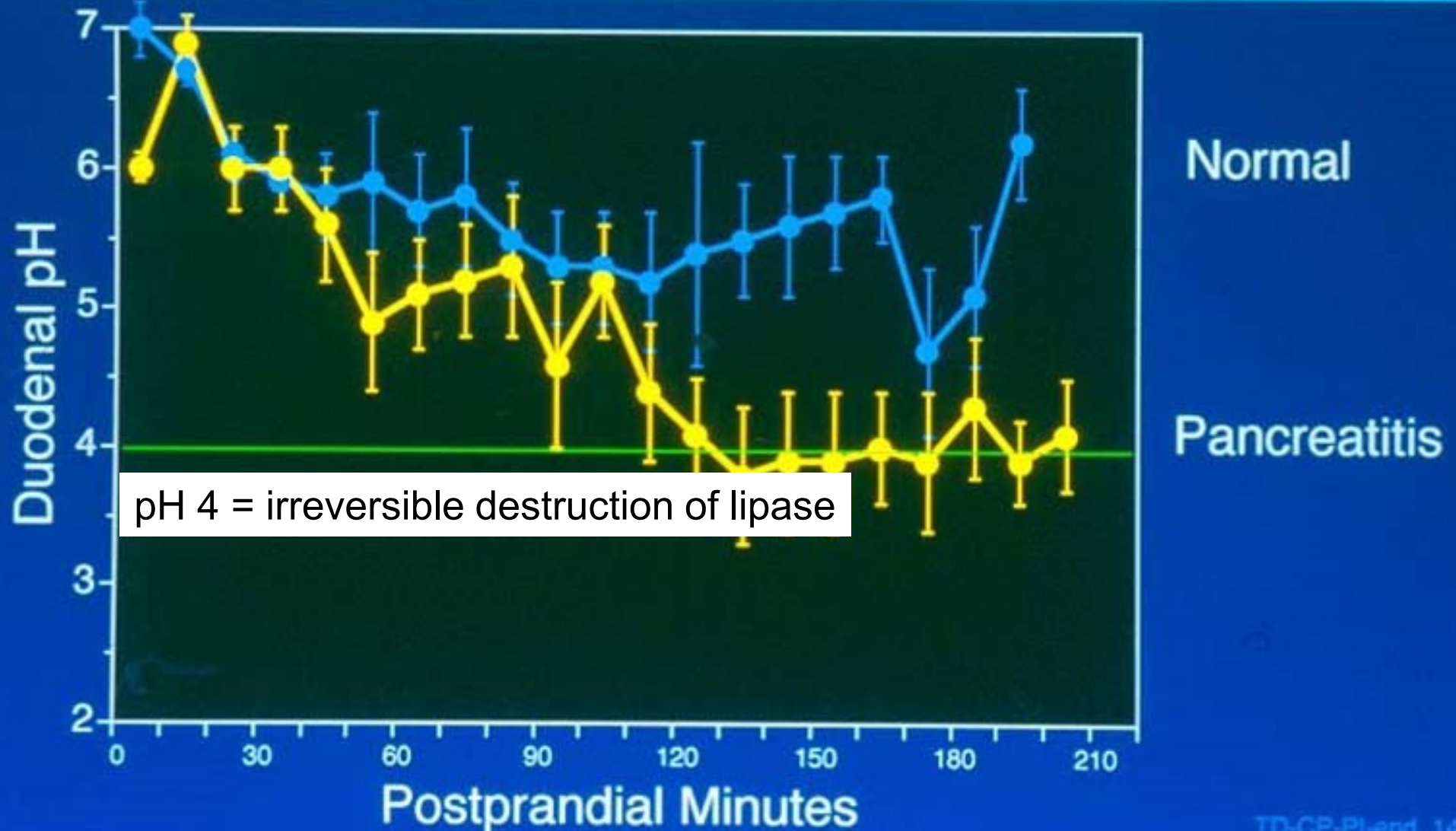

Figure 11. Creon®, modern enzyme delivery by design

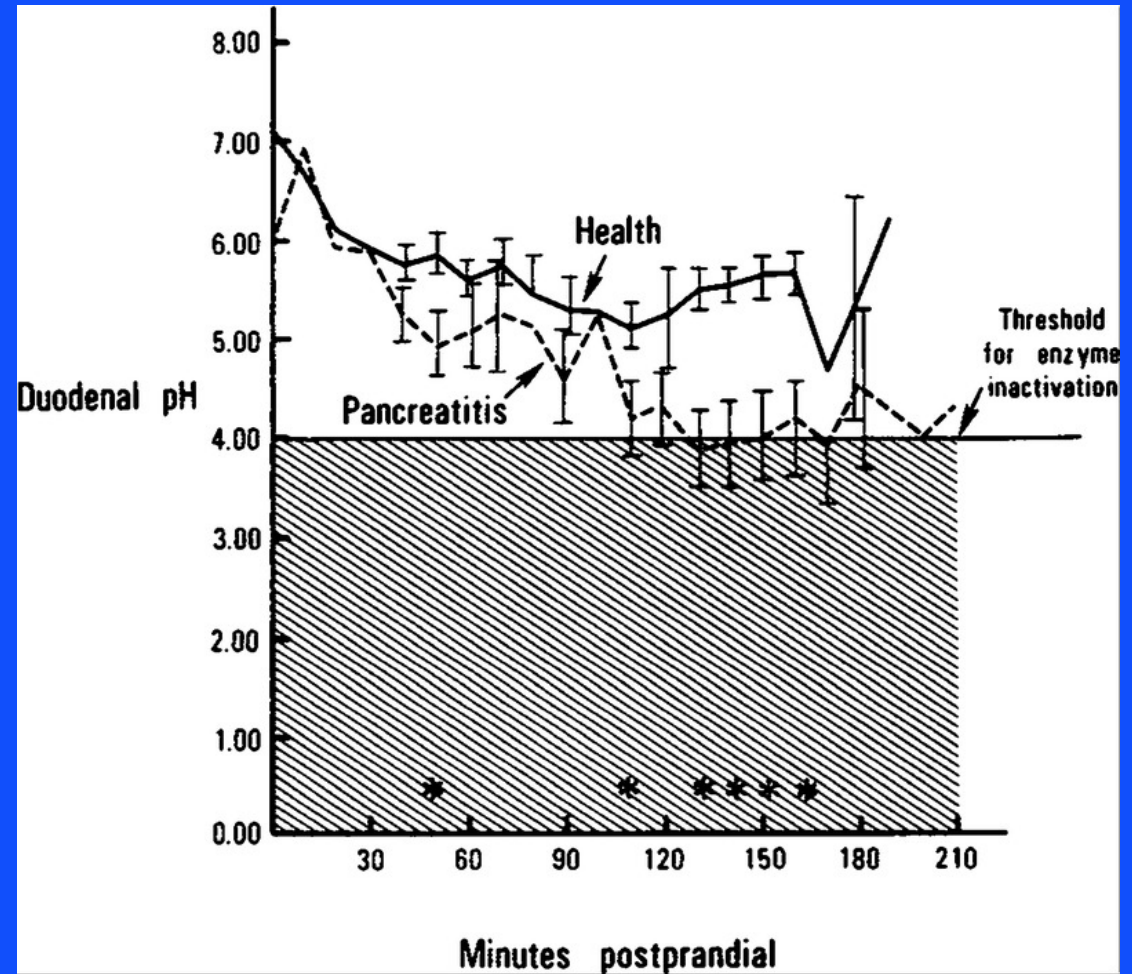

Intraduodenal pH in chronic Pancreatitis

DiMagno EP et al, N Engl J Med 1977;296:1318-22

Lipasa aktivitet

Skjæbne til oralt inntatte enzymer ved pancreasinsuffisiens.
DiMagno EP, [N Engl J Med.](#)

Norske retningslinjer for diagnostikk og behandling av kronisk pankreatitt.

□ **Ernæring**

- Den dårlige ernæringstilstand ved KP skyldes dels manglende inntak af næringsstoffer pga. f.eks. alkoholinntag og smerter, dels malabsorpsjon og dels øket metabolsk aktivitet pga inflammation.

Ernæring

- Graden av underernæring øker risiko for komplikasjoner og har en negativ prognostisk innflytelse.
- Alle pasienter bør screenes for ernæringsrisiko ved kontroll.
- Livsstilsråd vedrørende **røyk og alkoholinntak** skal gis og gjentas.
- Risikopasienter bør henvises til ernæringsfysiolog for gjennomgang av energi- og proteinbehov og kostveiledning.
- De fleste pasienter med KP kan behandles med en kombinasjon av kostveiledning, tilskudd av pancreasenzymmer og god analgetisk kontroll.
- Risiko for utvikling av osteoporose og frakturer. Det anbefales måling av D-vitamin jevnlig. Benmassemålinger bør tas hos pasienter med påvist ernæringsmessig risiko eller malabsorpsjon. Videre følges alminnelige retningslinjer for håndtering av osteoporose.
- Ved manglende vektøgning og/eller steatoré, kan tilskudd av mellom-kjedede triglycerider (MCT-baserte kosttilskudd) forsøkes.
- Ved utilstrøkkelig kostinntak suppleres med kosttilskudd og sondeernæring. Standardpreparater kan vanligvis brukes. Dersom en har problemer med inntak av enzymer kan MCT baserte eller peptidbaserte preparater forsøkes

Ernæring

«Dårlige ernæringstilstand ved KP skyldes dels manglende inntak av næringsstoffer pga. f.eks. alkoholinntak og smerter og dels malabsorpsjon. Underernæring øker risikoen for komplikasjoner forverrer prognose.»

«Alle pasienter bør screenes systematisk for ernæringsrisiko.»

«Alle bør ha råd om alko-kutt og røykestopp»

«Behandles med kombinasjon av kostveiledning (ernæringsfysiolog), pancreasenzymmer og god analgetisk kontroll.»

Husk: Underernæring er mer enn malabsorpsjon

Oppfølging av kronisk pankreatitt

«Oppfølgingsbehovet avhenger av graden av symptomer og ernæringssvikt.»

«Pasienter uten påvist EPI bør screenes årlig med FE-1.»

«Pasienter på enzymsubstitusjon følges med kliniske-/ernærings-parametre (vekt, BMI, beinmassemålinger, D-vitaminstatus)»

«Ikke-diabetiske pasienter med KP bør måle HbA1c minimum 1 gang pr år.»

Pasienter med KP bør følges med tanke på å oppdage og håndtere komplikasjoner.

Cancer og kronisk pankreatitt

«Risiko for adenokarsinom i pancreas er estimert til <5 % livstidsrisiko.»

«Rutinemessig surveillance er kun aktuelt hos høyrisiko-pasienter med hereditær pankreatitt (25-49 % livstidsrisiko) Anbefalt screeningmodalitet og intervall er ikke avklart.»

Sannsynligvis er størsteparten av øket cancerrisiko knyttet til hereditære pankreatitter

Kjære NGF-medlemmer

Tekst: Interessegruppen for pancreasykdommer

De siste årene er det kommet flere omfattende retningslinjer for utredning og behandling av kronisk pankreatitt. I tillegg er en felleseuropeisk syntese av disse guidelinen under utforming. Tilstanden har fortsatt flere uavklarte områder, og spesielt eksisterer det ingen felles konsensus om diagnostiske kriterier. Flere ulike standarder benyttes. Anbefalingen i dette nyhetsbrevet er basert på litteraturvurderingen som er gjennomført i de danske, tyske og amerikanske retningslinjene (1-3) med en norsk tilpasning til temaet. Anbefalingene er laget av Interessegruppen for pancreasykdommer i Norsk gastroenterologisk forening (NGF).

Norsk veileder for diagnostikk og behandling av kronisk pankreatitt

Tekst: Trond Engjom, Dag Hoem, Jan Magnus Kvamme, Anne Waage, Truls Hauge og Georg Dimcevski

Trond Engjom

Dag Hoem

Jan Magnus Kvamme

Anne Waage

Truls Hauge

Georg Dimcevski

Årsaker til kronisk pankreatitt (KP)

De vanligste årsakene til KP er alkohol og røyking, ofte i kombinasjon, og senfølger etter tilbakevendende, ubehandlet gallestensykdom. Hyperlipidemier, hemokromatose, hyperkalsemier, medikamenter, autoimmune og genetiske årsaker. Ca. 20 % er idiopatiske.

Diagnose

Diagnosen stilles ved kombinasjon av kliniske, bildediagnostiske, funksjonelle og morfologiske kriterier.

Bilediagnostikk

- Computertomografi (CT), magnetisk resonans (MR)-skanning, og endoskopisk (EUS) eller transabdominal ultralyd

(UL) kan brukes til å påvise forandringer ved KP. Ved tidlig/ mild grad av KP er endoskopisk ultralyd den mest sensitive bildediagnostiske metoden. Sekretstimulert MR kan påvise tidlige duktale forandringer.

- CT med i.v. kontrast er foretrukket metode for å kartlegge komplikasjoner eller forverring av etablert KP.

Histologi

- Finnålsaspirasjon eller biopsi er kun indisert ved mistanke om cancer pancreatis.

Utredning med tanke på etiologi

- Ved etablert diagnose kronisk pankreatitt bør overveies

<https://gastroenterologen.no/ngf/pdf/2016-04-ngf-nytt.pdf>

Kronisk pankreatitt – utredning og behandling

KLINISK OVERSIKT | FORDØYELSESSYKDOMMER / GASTROENTEROLOGISK KIRURGI /
INDREMEDISIN

*Trond Engjom, Anne Waage, Dag Hoem, Jan Magnus Kvamme, Truls Hauge,
Georg Dimcevski Om forfatterne*

ARTIKKEL

LITTERATUR

KOMMENTARER (0)

Kronisk pankreatitt er en kompleks sykdom når det gjelder etiologi, sykdomsforløp og symptomer. Konsekvensen for pasienten er nedsatt livskvalitet, smerter og ernæringssvikt. Sykdommen er sannsynligvis underdiagnostisert og får for lite oppmerksomhet – det gjelder både forekomst og kliniske konsekvenser for pasientene. I artikkelen gir vi et oppdatert overblikk over sykdommen, sammen med råd for utredning og behandling av kronisk pankreatitt.

Kronisk pankreatitt kan defineres som endestadiet i en prosess med kronisk inflammasjon, fibrose og destruksjon av normalt vev i bukspyttkjertelen (1–3). Diagnosen stilles ut fra en kombinasjon av symptomet klassiske smerter, objektive funn ved bildediagnostikk og påvisning av eksokrin og endokrin svikt (1–3). Differensialdiagnostisk må det avgrenses mot andre kroniske øvre abdominale smertesyndromer og pancreaskreft.

Publisert: 5. februar 2018
Utgave 3, 6. februar 2018

Tidsskr Nor Legerforen 2018
doi: 10.4045/tidsskr.17.0341

Mottatt 6.4.2017, første revisjon
innsendt 20.8.2017, godkjent
29.11.2017.

<https://tidsskriftet.no/2018/02/klinisk-oversikt/kronisk-pankreatitt-utredning-og-behandling>

Takk for meg

Trond Engjom

Dag Hoem

Jan Magnus Kvamme

Anne Waage

Truls Hauge

Georg Dimcevski

Nasjonalt Senter for
Gastroenterologisk Ultrasonografi

National Centre for Ultrasound in Gastroenterology
Haukeland University Hospital, Bergen, Norway

